

Фактори, що детермінують насильницькі злочини

Горлач С.В., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
НАВС

Злочинну поведінку детермінує значна кількість факторів, однак усі вони мають різний рівень важливості. Одні з них визначальні у механізмі насильницьких злочинів, інші - другорядні. Ефективність же боротьби із злочинністю, у тому числі насильницькою, залежить від своєчасного виявлення і врахування усієї сукупності факторів, що характеризують даний вид злочинів.

Щодо насильницьких злочинів, для переважної більшості яких властивий побутовий чи дозвільний характер. Особливо це стосується питань стану сімейно-побутових стосунків, оскільки значна кількість насильницьких злочинів вчиняється саме на їх ґрунті [1].

З урахуванням викладеного до найбільш криміногенних для даних злочинів можуть бути віднесені такі види побуту: 1) з типовими систематичними конфліктами у сім'ї; 2) пов'язаний з систематичним пияцтвом, веденням паразитичного способу життя, 3) пов'язаний із споживацькими установками, 4) побут осіб, що відбувають покарання, у тому числі рецидивістів [1].

Насильницькі злочинці часто скоюють злочини під впливом звичайних емоцій, забуваючи про правові вимоги і не відчуваючи внутрішніх вагань між намаганням піти на злочин чи утриматись від нього. Отже, правових знань і розуміння правових приписів далеко не достатньо для запобігання протиправним діям, оскільки вони ще не вичерпують змісту правової культури і ні в якій мірі не можуть вважатися гарантією, що виключає правопорушення. Адже правова культура поряд з пізнавальними включає ще й оцінні (повага до права, впевненість у правильності правових норм) і поведінкові (звичка дотримувати правопорядок, соціально-правова активність) компоненти.

Вчиненню насильницьких злочинів сприяють також недоліки у діяльності правоохоронних органів, зокрема органів внутрішніх справ. До останніх слід віднести: несвоєчасне реагування працівників на повідомлення про конфлікти; надмірне навантаження на дільничного інспектора, а також працівників інших служб; відсутність належного обліку осіб, від яких, судячи з їх антигромадської

поведінки, можна очікувати вчинення насильницьких злочинів; незадовільна робота з організації своєчасного вилучення мисливської зброї у осіб, які порушують громадський порядок, недостойно поводять себе у побуті, і злісних п'яниць; слабкий контроль за поведінкою у побуті і на роботі осіб, що знаходяться під адміністративним наглядом; низький рівень взаємодії між службами і підрозділами органів внутрішніх справ у боротьбі з даною категорією злочинів; слабка професійна і психологічна підготовленість більшості працівників міліції для ведення профілактичної роботи та ін. [2].

Серед факторів, що детермінують насильницькі злочини, істотну роль, як показує практика, відіграє жертва злочину, оскільки у ряді випадків остаточне прийняття рішення про вчинення злочину багато в чому залежить від поведінки потерпілого, який своїми необережними, аморальними чи протиправними вчинками може створити криміногенну обстановку і таким чином полегшити вчинення злочинного результату. Тому при вивченні причин і умов вчинення насильницьких злочинів поряд з уже вказаними факторами необхідна всебічна і об'єктивна оцінка потерпілого [3].

Одним із негативних факторів у боротьбі з насильницькими злочинами є порочна практика їх попередження. Категоричні вказівки, що надходять інколи «зверху», про негайне зниження злочинності із зверненням, як правило, лише до правоохоронних органів, а не до тих, хто повинен забезпечувати усунення причин, що породжують правопорушення, нічого крім збитків і формалізму в профілактичній роботі дати не можуть. Адже багато процесів і явищ, що безпосередньо чи опосередковано впливають на злочинність, знаходяться поза правомочністю спеціальних суб'єктів профілактики (органів прокуратури, міліції та суду).

У цьому зв'язку цікаве, на наш погляд, групування обставин мікросередовища, що сприяють неблагополучному формуванню особистості на всіх етапах її розвитку. Це виглядає, з нашої точки зору, так: а) у сім'ї - ненормальна обстановка, розлад, неправильне виховання дітей, егоїзм, антигромадська поведінка батьків і т. ін.; б) у школі - відрив навчання від виховання, пригнічення ініціативи і самодіяльності учнів, слабка дисципліна, неорганізованість дозвілля і т. ін.; в) у трудовому колективі - слабка дисципліна праці, низькі економічні показники, культура праці і побуту, небажання брати участь у роботі громадських організацій, недоліки у діяльності адміністрації і т. ін.; г) у найближчому побутовому оточенні - аморальна поведінка сусідів, особливо у гуртожитку, відсутність культурно-виховної роботи, матеріально-побутові труднощі, вплив осіб, що відбули покарання, систематичне порушення правил співжиття [4].

Лише із наведеної схеми обставин, що впливають на вчинення злочину, видно, наскільки різноманітні суб'єкти профілактичної діяльності і наскільки вони мають бути відповідальними.

Підводячи підсумок викладеному, слід відзначити, що в основі будь-якого злочину лежить взаємодія об'єктивних і суб'єктивних факторів. При цьому значимість кожного із цих факторів різна.

Список використаних джерел:

1. Крижна Л. В. Злочини у сфері сімейно-побутових відносин (кримінологічний аспект) : [моногр.] / Крижна Л. В. - К., 2003. - 105 с.
2. Кримінологія : навч. посіб. / [Джуза О. М., Василевич В. В., Іванов Ю. Ф. та ін.]; за заг. ред О. М. Джузи. - К. : Прецедент, 2006. - 208 с.
3. Насильственная преступность / под ред. В. Н. Кудрявцева и А. В. Наумова. - М., 1997. - 97 с.
4. Антонян Ю. М. Насилие. Человек. Общество : [моногр.] / Антонян Ю. М. - М. : ВНИИ МВД России, 2001. - 256 с.